

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ В ПСИХОЛОГІЇ»

Резюме

У статті висвітлено особливості формування Soft Skills (м'яких навичок) у студентів-майбутніх практичних психологів. Встановлено, що сучасні практичні психологи, крім професійних якостей, мають володіти добре розвиненими соціальними навичками, такими як здатність генерувати нові ідеї (креативність), здатність працювати в команді, комунікабельність, здатність приймати обґрунтовані рішення. Описано основні методи та форми викладання, що застосовувались в процесі вивчення студентами навчальної дисципліни «Математичні методи в психології».

Метою статті є аналіз освітньо-професійної програми «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» та сучасних вимог роботодавців до практичних психологів. **Завдання дослідження:** проаналізувати ОПП «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія»; виокремити м'які навички (Soft Skills), що мають бути сформовані у психологів, щоб вони були конкурентоспроможними на ринку праці. Для досягнення поставленої мети були використані такі **методи дослідження:** науковий аналіз, систематизація, узагальнення, порівняння. У **результаті** проведеного дослідження було проаналізовано сучасні вимоги роботодавців до практичних психологів; виокремлено м'які навички (Soft Skills), якими мають володіти психологи, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці; представлено приклади методів і прийомів навчання, що застосовувались викладачем для формування загальних компетентностей в процесі викладання навчальної дисципліни «Математичні методи в психології». **Висновки.** (Soft Skills), якими мають володіти психологи, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці: комунікативні навички, аналітичні здібності, навички командної роботи, здатність розв'язувати проблеми, організаційні навички, гнучкість та адаптивність тощо. Методи і прийоми навчання, що застосовувались викладачем в процесі викладання навчальної дисципліни «Математичні методи в психології»: дискусія, презентація, case-study, метод аналогій, метод проєктів, робота в малих групах, створення психологічно сприятливої атмосфери, метод створення відчуття успіху.

Ключові слова: загальні компетентності; «Математичні методи в психології»; практичні психологи; Soft Skills (м'які навички).

Вступ. В епоху розвитку штучного інтелекту (ШІ) змінюються і вимоги роботодавців до професійних компетенцій сучасних спеціалістів. Професійний розвиток майбутнього фахівця починається з перших днів навчання в закладі вищої освіти. Тому сучасні університети повинні вдосконалювати свої можливості, впроваджувати інноваційні методи навчання та застосовувати новітні технології для підготовки високоякісних фахівців.

Беручи до уваги динамічні зміни, що відбуваються в суспільстві, та стрімкий розвиток технологій, перед фахівцями постає необхідність оволодіти як професійними, так і загальними компетентностями. До загальних компетентностей можемо віднести так звані «м'які навички» (Soft Skills): здатність навчатися, працювати в умовах невизначеності, здатність до комунікації в мультикультурному середовищі, креативність, здатність до системного та критичного мислення тощо.

Зважаючи на розвиток ІТ-технологій та впровадження роботизації багатьох процесів, ринок праці наразі потребує значної кількості ІТ-фахівців, однак незмінно вкрай затребуваними залишатимуться ті професії, що пов'язані зі збереженням фізичного та психологічного здоров'я, творчістю та наданням індивідуальних послуг. Оскільки їх неможливо замінити штучним інтелектом чи автоматизованими системами, адже вони потребують індивідуального підходу до кожної окремої особистості.

Так, відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022-2032 роки виокремлено такі стратегічні цілі:

- 1) ефективність управління в системі вищої освіти, що є соціально відповідальною;

- 2) довіра громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності ЗВО;
- 3) забезпечення якісної освітньо-наукової діяльності, конкурентоспроможної вищої освіти, яка є доступною для всіх верств населення;
- 4) інтернаціоналізація вищої освіти України;
- 5) привабливість ЗВО для навчання та академічної кар'єри.

Успішна реалізація цих цілей має забезпечити новий формат вищої освіти України і відповідність її світовому тренду – міждисциплінарності освітніх та дослідницьких програм (Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки).

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз освітньо-професійної програми «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія», проаналізувати сучасні вимоги роботодавців до практичних психологів.

Завдання дослідження – проаналізувати ОПП «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія»; виокремити м'які навички (Soft Skills), що мають бути сформовані у студентів-майбутніх практичних психологів, щоб вони були конкурентоспроможними на ринку праці.

Для досягнення поставленої мети були використані такі **методи дослідження**: науковий аналіз, систематизація, узагальнення, порівняння.

Результати. Виходячи із завдань нашого дослідження та з метою формування в майбутніх практичних психологів відповідних загальних та інтегральної компетентностей, в процесі проведення лекційних та практичних занять з навчальної дисципліни «Математичні методи в психології» нами було застосовано ряд педагогічних методів і прийомів (Артюшина, 2013), а також розроблено і впроваджено комплекс навчальних матеріалів та завдань. Детальна інформація представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Приклади методів і прийомів навчання, що застосовувались для формування загальних компетентностей під час викладання навчальної дисципліни «Математичні методи в психології»

Теми занять	Методи і прийоми навчання
Рівні статистичної значущості. Вісь значущості. Формулювання гіпотез. Непараметричні критерії: особливості застосування.	Дискусія (обговорення); презентація (застосування відеоматеріалів для наочної демонстрації навчального матеріалу); метод роз'яснення значущості навчальної діяльності (представлення логічних аргументів та обґрунтування актуальності і професійної необхідності набуття знань).
Критерії для виявлення розбіжностей між двома, трьома і більше вибірками: особливості застосування Q-критерію Розенбаума та U-критерію Манна-Уїтні; H-критерію Крускала-Уолліса та S-критерію тенденцій Джонкіра.	Дискусія; презентація; case-study (аналіз прогнозованих виробничих ситуацій, що можуть виникнути в процесі професійної діяльності майбутніх практичних психологів); метод аналогій (порівняння певних явищ чи фактів, що стосуються майбутньої професійної діяльності); метод проєктів (виконання проєктів за індивідуальними завданнями і презентація їх на заняттях); робота в малих групах (формування у майбутніх психологів навичок командної роботи).
Метод рангової кореляції Спірмена.	Дискусія; презентація; case-study; метод проєктів; робота в малих групах; метод створення психологічно сприятливої атмосфери; метод створення відчуття успіху (створення умов, що допомагають студенту дійти нового, оригінального висновку в процесі виконання завдання).

В таблиці 2 представлено приклади навчальних завдань, які застосовувались на заняттях з навчальної дисципліни «Математичні методи в психології».

Таблиця 2

Відповідність індивідуальних навчальних завдань загальним компетентностям (ЗК) (згідно ОПП «Практична психологія»)

Навчальний метод чи прийом, що застосовувався викладачем	Рекомендації щодо виконання індивідуального завдання	Найменування ЗК (згідно ОПП «Практична психологія»)
Метод проєктів; робота в малих групах.	Провести емпіричне дослідження на виявлення розбіжностей між двома незалежними вибірками; застосувати до отриманих результатів непараметричний критерій U-Манна-Уїтні.	ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 9. Здатність працювати в команді.
Презентація; метод проєктів; робота в малих групах	Провести емпіричне дослідження на визначення кореляційних зв'язків між двома ознаками на одній вибірці; застосувати до отриманих результатів метод рангової кореляції Спірмена.	ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Дискусія. Згідно досліджень LinkedIn, до Топ-10 навичок 2024 року можемо віднести наступні: спілкування (communication), обслуговування клієнтів (customer service), лідерство (leadership), управління проєктами (project management), управління (management), аналітика (analytics), робота в команді (teamwork), торгівля (sales), вирішення проблем (problem-solving), дослідження (research). Водночас, що стосується мікро-тенденцій, то беручи до уваги те, наскільки ШІ змінив сферу надання послуг впродовж 2023 року, так звану «навичкою моменту» є адаптивність (adaptability). Як стверджує Aneesh Raman (віце-президент LinkedIn), «адаптація є найкращим способом мати свободу дій прямо тут і прямо зараз» (LinkedIn 2024 Most In-Demand Skills: Learn the Skills Companies Need Most).

Що стосується вимог, які висувають роботодавці до психологів на ринку праці України, то нами було проаналізовано сайт roboota.ua і на основі проведеного аналізу систематизовано перелік м'яких навичок (Soft Skills), якими повинні володіти психологи, щоб бути затребуваними фахівцями. Результати представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Soft Skills, якими повинні володіти психологи, щоб бути затребуваними фахівцями (складено автором)

Назва компанії	Вимоги роботодавців щодо наявності у психологів сформованих Soft Skills
Danish Refugee Council (Данська Рада у справах біженців)	- відмінні міжособистісні та комунікативні навички; - організаційні навички; - тайм-менеджмент; - здатність визначати пріоритети завдань; - здатність керувати кількома обов'язками.
Project HOPE (Міжнародна неурядова організація)	- навички міжособистісного спілкування; - гнучкість та адаптивність; - здатність працювати в команді; - організаційні навички.
Medair (гуманітарна організація)	- навички міжособистісного спілкування; - досвід навчати інших; - здатність працювати у складних умовах і контролювати рівень особистого стресу; - творчість; - гнучкість; - здатність до постійного самонавчання; - здатність розв'язувати проблеми; - уміння чітко визначати пріоритети; - вміння контролювати виконання кількох завдань;

	- здатність до командної роботи.
The International Committee of the Red Cross (ICRC – Міжнародний Комітет Червоного Хреста)	- навички командної роботи; - цілеспрямованість; - гнучкість; - бажання навчатися; - здатність працювати самостійно та під керівництвом; - здатність керувати проектами та підлеглими; - здатність працювати і ефективно налагоджувати взаємодію в полікультурному, поліетнічному середовищі.
People in Need (PIN – гуманітарна організація)	- аналітичні здібності; - організаторські здібності; - комунікативні навички; - вміння працювати в умовах дефіциту часу; - навички командної роботи.

Відтак, можемо виокремити наступні навички, що мають бути сформовані у психологів, щоб вони були конкурентоспроможними на ринку праці: комунікативні навички, аналітичні здібності, навички командної роботи, здатність розв'язувати проблеми, організаційні навички, гнучкість та адаптивність тощо.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» виокремлено такі загальні компетентності, якими повинні оволодіти майбутні практичні психологи впродовж навчання в університеті:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (Освітньо-професійна програма «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки).

Водночас в рамках вивчення освітнього компоненту (ОК) 23 «Математичні методи в психології» майбутні практичні психологи мають оволодіти ЗК 1-6 та інтегральною компетентністю (ІК), яка полягає в здатності «розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю та невизначеністю умов» (Освітньо-професійна програма «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки).

Висновки. У результаті теоретичного аналізу освітньо-професійної програми «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» було встановлено відповідність навчальної дисципліни «Математичні методи в психології» даній ОПП щодо формування загальних компетентностей студентів-майбутніх практичних психологів; представлено приклади методів і прийомів навчання, що застосовувались для формування загальних компетентностей під час викладання навчальної дисципліни «Математичні методи в психології»; проаналізовано сучасні вимоги роботодавців до практичних психологів та виокремлено такі м'які навички (Soft Skills), якими мають володіти психологи, щоб бути

конкурентоспроможними на ринку праці: комунікативні навички, аналітичні здібності, навички командної роботи, здатність розв'язувати проблеми, організаційні навички, гнучкість та адаптивність тощо.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Артюшина, М. В. (2013). Методи і прийоми мотивування і стимулювання навчальної діяльності студентів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 3, 25–32. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2013_3_7

Освітньо-професійна програма «Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Взято з <https://flsc.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/OPP-Praktychna-psykholohiia-OS-BAKALAVR.pdf>

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text>

LinkedIn 2024 Most In-Demand Skills: Learn the Skills Companies Need Most. URL: <https://www.linkedin.com/business/learning/blog/top-skills-and-courses/most-in-demand-skills>

REFERENCES

Artiushyna, M. V. (2013). Metody i pryiony mytyvuvannya i stymuliuvannya navchalnoi diialnosti studentiv [Methods and techniques for motivating and stimulating students' learning activities]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 3, 25–32. **[in Ukrainian]**

Osvitno-profesiina prohrama «Praktychna psykholohiia» pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 053 «Psykhologhiia» haluz znan 05 Sotsialni ta povedinkovi nauky [The educational and professional programme "Practical Psychology" of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 053 "Psychology", field of knowledge 05 Social and Behavioural Sciences.]. **[in Ukrainian]**

Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky [Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032]. **[in Ukrainian]**

LinkedIn 2024 Most In-Demand Skills: Learn the Skills Companies Need Most **[in English]**.

T. Mikheyeva

FORMATION OF SOFT SKILLS IN FUTURE PRACTICAL PSYCHOLOGISTS IN THE PROCESS OF STUDYING THE DISCIPLINE "MATHEMATICAL METHODS IN PSYCHOLOGY"

Abstract

The article highlights the peculiarities of the formation of Soft Skills of students-future practical psychologists. It is established that modern practical psychologists, in addition to professional qualities, should have well-developed social skills, such as the ability to generate new ideas (creativity), the ability to work in a team, sociability, and the ability to make informed decisions. The article describes the main methods and forms of teaching used in the process of studying the discipline "Mathematical Methods in Psychology" by students.

***The purpose of the article** is to analyse the educational and professional programme "Practical Psychology" of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 053 "Psychology" and the modern requirements of employers for practical psychologists. **The task of research:** to analyse the EPP "Practical Psychology" of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 053 "Psychology"; to identify soft skills that psychologists should develop in order to be competitive in the labour market. To achieve this goal, the following **research methods** were used: scientific analysis, systematisation, generalisation, and comparison. **The results of research.** The study analysed the current requirements of employers for practical psychologists; identified soft skills (Soft Skills) that psychologists should have to be competitive in the labour market; presented examples of teaching methods and techniques used by the teacher to form general competencies in the process of teaching the discipline "Mathematical Methods in Psychology". **Conclusions.** Soft Skills that psychologists should have to be competitive in the labour market: communication skills, analytical skills, teamwork skills, problem-solving skills, organisational skills, flexibility and adaptability, etc. Teaching methods and techniques used by the teacher in the process of teaching the discipline "Mathematical Methods in Psychology": discussion, presentation, case-study, method of analogies, project method, small group work, creating a psychologically favourable atmosphere, method of creating a sense of success.*

Key words: *general competences; "Mathematical Methods in Psychology"; practical psychologists; Soft Skills.*